

Tutkimusetiikka kielentutkimuksen arjessa

Järjestäjät: Jenna Sorjonen (Helsingin yliopisto), Niina Lilja (Tampereen yliopisto), Liisa Mustanoja (Tampereen yliopisto)

Suomessa tehtävää kielentutkimusta koskevat ihmistieteiden yleiset eettiset periaatteet tutkittavien kunnioittamisesta, osallistujien informoinnista ja tutkittavien vahingoittamisen välttämisestä (TENK 2019). Tutkimusetiikan barometrin (TENK 2024) valossa tutkimuseettiset ohjeet tunnetaan hyvin ja niihin suhtaudutaan vakavasti. Samaan aikaan tutkijoiden arkikeskusteluissa tutkimusetiikkaan liittyy runsaasti epävarmuutta ja kokemuksia tutkimuksen byrokratisoitumisesta. Osaltaan kokemuksia selittävät muutokset tutkimuseettisissä käytännöissä: ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi on otettu käyttöön 2009 alkaen (Löppönen & Vuorio 2013), uudistetun tietosuojalainsäädännön edellytykset ovat koskeneet myös tutkimusta vuodesta 2018, ja alati kehittyvät tutkimusmenetelmät nostavat pintaan uusia hankauksia eettisten periaatteiden soveltamisessa (esim. Spišák ym. 2023).

Eettinen ennakoarviointi on kielitieteellisessä tutkimuksessa monia naapurialojamme harvinaisempaa. Huolimatta joistakin anglosaksisen alueen verrokeista Suomessa ei myöskään ole kielitieteen alan sisäisiä eettisiä ohjeita, ja kielitieteen etiikan tutkimus on vähäistä (Konstenius 2020). Institutionaalisen tutkimusetiikan säätelyn ollessa muita aloja vähäisempää korostuu kielentutkimuksessa arkisen tutkimuseettisen harkinnan, mikroetiikan rooli (Doucet & Mauthner 2002).

Tässä työpajassa pureudumme kielentutkimuksen tutkimuseettisiin kysymyksiin arkisen tutkimuseettisen pohdinnan ja käytännön ratkaisujen kautta. Pohdimme muun muassa seuraavia kysymyksiä: Mitä ihmistieteiden yleiset eettiset periaatteet tarkoittavat kielitieteellisen tutkimuksen kannalta? Millaisia ristiriitoja erilaisten eettisten periaatteiden välille muodostuu tutkimuksen arjessa ja kuinka näitä tulisi ratkoa? Miten tutkimusetiikkaa opetetaan tulevaisuuden kielentutkijoille ja kieliasiantuntijoille nyt ja huomenna?

Työpajaan sisältyvät seuraavat esitykset:

Jenna Sorjonen (Helsingin yliopisto): Hankauksia, hapuilua, hallintoa? Tutkimusetiikan jännitteitä kielitieteen näkökulmasta

Niina Lilja & Liisa Mustanoja (Tampereen yliopisto): Tutkimusetiikan opettaminen kieliaineiden perustutkinnoissa – kyselytutkimuksen esiin nostamia haasteita ja mahdollisuuksia

Idastiina Valtasalmi (Tampereen yliopisto): Tutkittavien informointi saavutettavasti

Riina Hannuksela (Taideyliopisto) & Niina Lilja (Tampereen yliopisto): (Tutkimus)eettisesti merkitykselliset hetket: Etnografinen yhteisötaideprojekti valmistavan luokan monikielisessä arjessa

Lähteet

Doucet, Andrea, & Mauthner, Natasha. 2002. Knowing responsibly: Linking ethics, research practice and epistemology. Teoksessa Melanie Mauthner, Maxine Birch, Julie Jessop & Tina Miller (toim.), *Ethics in qualitative research*, 123–145. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Konstenius, Reetta. 2020. Kielitieteen etiikka – hyvä tutkimus murroksessa. Teoksessa Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V*, 158–190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Löppönen, Paavo & Vuorio, Eero. 2013. Tutkimusetiikka Suomessa 1980-luvulta tähän päivään. *Tieteessä tapahtuu*, 31(1), 3–10.

Spišák, Sanna, Eriksson, Päivi, Ervasti, Kaijus, Hakala, Katariina, Raittila-Salo, Saana & Vainio, Iiris. 2023. Tutkimuseettinen sääntely ja kanssatutkimuksen arjen tilanteinen etiikka. Teoksessa Meri Kulmala, Sanna Spišák & Satu Venäläinen (toim.), *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt*, 106–123. Tampere: Tampere University Press.

TENK. 2024. *Tutkimusetiikan barometri 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 1/2024. Helsinki: TENK.

TENK. 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK.